

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Vesihuoltopalvelun järjestäminen edellyttää välttämättä monien hyödykkeiden ja palveluiden saantia. Vesihuollon tarpeet pitää ottaa huomioon, kun 88 §:n mukaisesti turvataan välttämättömien hyödykkeiden ja palveluiden saatavuutta tietyille viranomaisille ja elinkeinonharjoittajille. Lisäksi 89 §:n 2. momentissa listattuihin aloihin, joiden tarvitsemien hyödykkeiden turvaamiseksi materiaalien ja hyödykkeiden käyttöä voidaan rajoittaa tai kieltää, pitää lisätä vesihuollon käyttämät hyödykkeet.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltö) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

131 § antaa maa- ja metsätalousministeriölle valtuuksia vesihuollon turvaamiseksi, mikäli se on kunnan tai suurehkon kuluttajajoukon vedensaannin turvaamiseksi tai muutoin yleiseltä kannalta merkittävän vesihuoltolaitoksen toiminnan turvaamiseksi välttämätöntä. Ehdotamme täsmentämään tätä valtuuden perustetta seuraavasti ”mikäli se on kunnan tai suurehkon kuluttajajoukon tai yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömän vesihuollon turvaamiseksi välttämätöntä.” Veden saannin lisäksi myös jätevesien viemärintä ja asianmukainen käsittely on yhteiskunnan toiminnan ja ihmisten terveyden kannalta välttämätöntä, joten se pitää ottaa vedensaannin lisäksi huomioon. Vesihuoltolaitoksen toiminnan turvaamisen sijaa yhteiskunnalle on tärkeintä vesihuoltopalvelun toiminta, eli tarpeen tulee vastata siihen.

Velvollisuus veden toimitukseen ja jätevesien käsittelyyn

131 §:n 1. momentin 1. kohta antaa maa- ja metsätalousministeriölle valtuuden päätöksellään velvoittaa vesihuoltolaitoksen toimittamaan tai luovuttamaan vettä oman vedenjakelualueensa ulkopuolisen vedentarpeen tyydyttämiseksi. Tämä valtuus ja ehdotettu mahdollisuus poiketa vesilain mukaisesta vedenotosta on tarpeellinen. Laissa tai perusteluissa pitää kuitenkin tarkentaa, että tämä tarkoittaa veden toimittamista tai luovuttamista vesijohtoverkostoyhteyden kautta tai siten, että vettä luovutetaan kuljetettavaksi. Veden kuljettaminen säilöissä ja varavedenjakelun järjestäminen toisen vesihuoltolaitoksen tarpeisiin ei voi sisältyä velvoitteeseen, sillä vesihuoltolaitoksilla ei ole omia resursseja tällaiseen tarpeeseen.

Veden toimittamisen lisäksi samanlainen velvollisuus omaa asiakaskuntaa laajemman vesihuoltopalvelun tuottamiseksi voi olla tarpeen myös jätevedenpuhdistuksen osalta. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että toisen vesihuoltolaitoksen asiakkaiden jätevesiä tuotaisiin siihen soveltuvalla kalustolla jätevedenpuhdistamolle tai toimivaan ja soveltuvaan viemäriverkoston kohtaan. Tämänkään osalta velvoite ei voi koskea kuljetusten järjestämistä, vaan jätevesien vastaanottamisen käsittelyyn.

Vesihuoltolaitosten lisäksi vastaava velvollisuus talousveden toimittamiseen ja jätevesien käsittelyyn voi olla tarpeen teollisuudelle. Suomessa on joitakin teollisuuslaitoksia, joilla on omaa vedenhankintaa tai jätevedenpuhdistusta, joka voisi yhdyskunnan normaalin vesihuoltoinfrastruktuurin häiriössä tukea yhdyskunnan välttämätöntä vesihuoltoa joko verkoston kautta tai kuljetettuna.

Velvollisuus hyödykkeiden ja palveluiden luovuttamiseen

131 §:n 1. momentin 2. kohta antaa valtuudet velvoittaa vesihuoltolaitos taikka talousvettä valmistava tai jätevettä käsittelevä teollisuuslaitos luovuttamaan hallussa oleviaan vedenkäsittelyyn välttämättömiä kemikaaleja tai vedenkäsittelyyn välttämättömiä muita hyödykkeitä ja palveluita maa- ja metsätalousministeriön osoittamalle vesihuoltolaitokselle. Vedenkäsittelyyn välttämättömien kemikaalien, hyödykkeiden ja palveluiden lisäksi esimerkiksi vesijohtoverkoston korjaamiseen tai vesihuollon valvonnan ja ohjaamisen automaatioon liittyvät hyödykkeet voivat olla

kriittisiä vesihuoltopalvelun tuottamiselle. Ehdotamme valtuuden laajentamista seuraavaan muotoon: "...luovuttamaan hallussaan olevia vesihuollolle välttämättömiä kemikaaleja tai muita hyödykkeitä ja palveluita..." Vesihuollolle välttämättömiä kemikaaleja, hyödykkeitä ja palveluja käytetään muuallakin kuin talousveden valmistuksessa ja jäteveden käsittelyssä, joten tätä valtuutta pitää laajentaa koskemaan yleisesti teollisuutta ja toimijoita luovuttamaan tarvittaessa vesihuollon tarvitsemina kemikaaleja, hyödykkeitä ja palveluja. Pidämme tärkeänä, että kohdan velvollisuus koskee tilannetta, joka ei vaaranna toimijan omien yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien toimintojen turvaamista.

Niukkuustilanteissa tarvittaisiin myös valtuus säännöstellä ja priorisoida vesihuollolle välttämättömien kemikaalien ja muiden hyödykkeiden ja palveluiden saatavuutta vesihuollon toimijoille ja muille toimialoille tarpeen mukaan. Tämä tueksi tarvitaan ennalta suunnitellut ja riittävän joustavat niukkuuden jakamisen periaatteet ja koordinointi eri toimialojen kesken.

Välttämättömän puhtaan veden saannin varmistamiseksi pidämme tärkeänä 131 §:n 1. momentin 4. kohdan valtuutta velvoittaa soveltuvaa elintarviketeollisuutta pakkaamaan juomavettä kuluttajakäyttöön.

Mahdollisuus vesihuollon palvelutason laskemiseen

131 §:n 1. momentin 3. kohta antaa valtuudet velvoittaa vesihuoltolaitoksen toimittamaan vedenjakelualueellaan vesikäymälän huuhteluun soveltuvaa vettä, jos talousvettä ei voida jakaa verkostossa. Ukrainan kokemukset pesuveden ja wc:n huuhteluveden toimituksen tärkeydestä hygienian ylläpitämiseksi tukevat ehdotettua valtuutta, mutta sen pitää kattaa vesikäymälän huuhtelun lisäksi peseytymiseen soveltuva vesi, joka ei kuitenkaan täytä talousveden laatuvaatimuksia ja ole soveliaista juomavedeksi ja ruoanvalmistukseen. Valtuutta pitäisi myös täsmentää koskemaan veden toimitusta vesijohtoverkostossa. Veden toimitus vesijohtoverkostossa voi olla tärkeää myös sammutusvedeksi, mikä olisi hyvä mainita perusteena toimittaa talousvettä heikkolaatuisempaa vettä.

Vesihuollon palvelutason laskemiseen tarvittaisiin valtuus myös jätevedenpuhdistuksen tason osalta. Mahdollisuus hyväksyä ympäristönsuojelulain ja ympäristöluvan vaatimuksista poikkeaminen voi olla tarpeen tilanteessa, jossa normaali jätevedenkäsittely ei esimerkiksi sähkökatkojen tai kemikaaliniukkuuden vuoksi onnistu normaalisti. Tämä valtuus voi niukkuustilanteessa mahdollistaa esimerkiksi vedenkäsittelykemikaalien tai sähkönsaannin priorisoinnin talousveden toimituksen turvaamiseksi.

Mikäli vesihuoltolaitos veloitetaan tuottamaan normaalilainsäädännön vaatimuksista poikkeavaa vesihuoltopalvelua, tästä palvelusta pitää voida periä vesihuoltomaksuja.

Mahdollisuus vedenkäytön rajoittamiseen

Työryhmän esittämien ja edellä esitettyjen valtuuksien lisäksi pidämme tärkeänä, että viranomaisilla olisi tarvittaessa mahdollisuus rajoittaa ja priorisoida vedenkäyttöä määräyksin ja kielloin, mikäli

väestön ja yhteiskunnan välttämättömän vedensaannin turvaaminen sitä edellyttää. Tarve vedenkäytön rajoittamiseen voi syntyä esimerkiksi kuivuuden tai laajavaikutteisen putkirikon seurauksena.

Veden käyttöä rajoittamalla voidaan tarvittaessa rajoittaa myös viemäriverkoston johdettavan jäteveden määrää. Käytännössä viemäriverkoston ylivuotojärjestelyt ja ohjuoksutukset jätevedenpuhdistamolla mahdollistavat yleensä jätevesien hallitun poisjohtamisen, mikäli viemäriverkosto toimii. Niiden tilanteiden varalle, jolloin edellä kuvatut menettelyt eivät riitä ehkäisemään vaaraa jätevesien hallitsemattomasta leviämisestä ympäristöön tai kiinteistöille, ehdotamme viranomaisille valtuutta tarvittaessa rajoittaa myös viemäriverkoston johdettavan jäteveden määrää määräyksin ja kielloin. Tarve syntyvän jäteveden rajoittamiseen voi muodostua joillekin alueille esimerkiksi pitkän ja laajan sähkökatkon tai jätevedenpuhdistuksen pitkäkestoisen heikentymisen seurauksena.

Vesihuollon polttoainehuollon ja sähkönsaannin turvaaminen

Vesihuoltopalvelun järjestäminen edellyttää sähkönsaantia tai jatkuvaa polttoainehuoltoa vesihuollon kohteissa olevalle varavaimalle. Vesihuollon tarpeet pitää ottaa huomioon, kun varmistetaan yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömän toiminnan polttoaineiden saantia (124 §), toteutetaan polttoaineiden säännöstelyä (125 §) tai rajoitetaan sähkön käyttöä (127 § ja 128 §).

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Maantieteellisesti laajalle ulottuvan vesihuoltojärjestelmän valvonta ja ohjaaminen edellyttää toimivia tietoliikenneyhteyksiä. Vesihuollon tarpeet pitää ottaa huomioon, kun varmistetaan yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiä viestintäpalveluita ja viestintäverkkoja (133 §) ja kun asetetaan palvelujen käyttäjiä etusijalle (134 §).

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Väestön elinolojen ja yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömän vesihuollon vaatimat rakennus- ja korjaustyöt ovat poikkeusoloissa välttämättömää rakentamista ja ne pitää lisätä 141 §:n 3. momentin listaukseen. Lisäksi vesihuollon kiireelliset rakennus- ja korjaustyöt pitää vapauttaa aloitus- ja jatkamisluvasta vastaavasti kuin kiireelliset energihuollon rakennus- ja korjaustyöt. Vesihuollon häiriintyminen viivästyvien korjaustöiden vuoksi näkyy välittömästi väestön

elinmahdollisuuksissa ja yhteiskunnan toiminnassa. Lisäksi korjauksen viivästyminen voi aiheuttaa haittaa ja vaaraa purkautuvien vesien tai leviävien jätevesien vuoksi.

Vesihuollon rakennus- ja korjaustöiden määrittäminen poikkeusolojen välttämättömäksi rakentamiseksi on merkityksellistä myös 142 §:ssä säännellyn rakennustuotteiden ostoluvan ja rakennustuotteiden luovuttamisvelvollisuuden kannalta. Vesihuoltopalvelun jatkuvuuden varmistamiseksi tarvittavissa rakennus- ja korjaustöissä välttämättömien rakennustuotteiden saatavuus ja käyttöoikeus pitää varmistaa. Lisäksi kiireelliset vesihuollon rakennus- ja korjaustyöt pitää vapauttaa 142 §:n 2. momentissa ostolupamenettelystä.

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Liikanen Riina
Suomen Vesilaitosyhdistys ry